

Linguodidactical Archeology
Лингводидактическа археология

ПОЕТИЧНИЯТ УЧЕБНИК ПО ФРЕНСКИ ЕЗИК НА МИЛКА ПЕТРОВА- КОРАЛОВА И ЛЪЧЕЗАР СТАНЧЕВ

Димитър Веселинов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

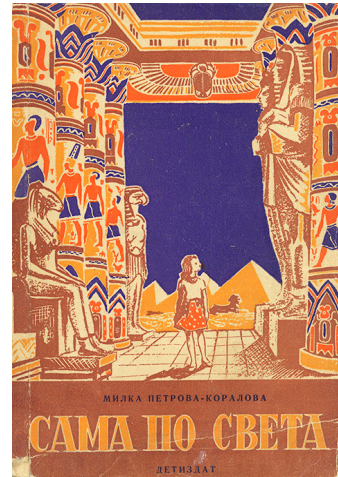
В самия разгар на Втората световна война, когато при Сталинград се решава съдбата на цяла Европа, в Царство България се появява един оригинален „Учебник по френски език“, предназначен за трети прогимназиален клас на българското училище. Първото издание е отпечатано през 1942 година в софийската печатница на Т. Т. Драгиев¹⁾, но тъй като бързо се изчерпва, се налага спешно да се направи второ издание, което излиза през следващата 1943 година²⁾ и се нарежда сред стожерите на българската франкофонска просветност от последните години на Третото българско царство. Уникалността на този учебник се състои в това, че неговите автори са не само известни франкофони, но и утвърдени в българската културна традиция писатели, в чието творчество учениците (палави или прилежни, малчугани или пораснали юноши) заемат особено място. Милка Петрова-Коралова (1906 – 1944) е известна детска писателка и журналистка, влязла в анализите на българската литература с романизираното пътешествие-пътепис „Сама по света“ (1935), чиято немирна главна героиня кръстосва с франкофонски плам надлъж и нашир света между Европа и Африка, между Атлантика и Близкия изток. Романът, „родил се от пътуванията ѝ из цяла Европа през 30-те години на миналия век остава и до днес без аналог в нашата литература“, по думите на Румяна Пашалийска. „Оригинален по своя замисъл и сюжет, той заема почетно място сред най-добрите образци на българската литературна класика за деца“³⁾. В действителност Милка Петрова заминава за Франция през 1929 година, веднага след завършване на средното си образование в бъл-

гарската столица. Според проучването на Румяна Пашалийска тръпнещата от нетърпение неспокойна по дух личност Милка Петрова заминава да учи във френското градче Гренобъл, Франция. Там усъвършенства френския си език и обогатява общата си култура. Записва се да следва лингвистика и литература в *École normale supérieure* в Севър. Благодарение на прилежанието си и на будния си ум тя усъвършенства познанията си по френския език в съвсем кратки срокове. През учебните 1929/1930 и 1930/1931 години Милка Петрова става „асистент и води упражненията по български език и литература във Висшето училище за източни езици“ (*École nationale des langues orientales vivantes*) в Париж. Тя е „една от най-ерудитаните и културни жени на своето време“. Сътрудничи с известния френски българист Роже Бернар (1908 – 1997), който не пропуска да спомене името ѝ при различните си посещения в България. По сведения пак от Румяна Пашалийска тя „влиза в близкия кръг“ на този изследовател и приятел на България, като „взема дейно участие в научните му занимания“ и „подготвя докторат на тема „Лексикални елементи от френски произход в българския език“. Това е и времето на нейните неуморни пътувания във Франция, Италия, Германия, Швейцария, Унгария, Австрия, Дания, Норвегия, Белгия, Полша, Чехословакия, Сърбия, Гърция, Северна Африка, Сахара и Египет. През 1933 година става преподавател по френски език във Втора девическа гимназия в София, което ѝ позволява да натрупа богат педагогически и методически опит в областта на обучението на френски език като чужд, както и увереност в силите си на успешен детеводител. Това е и времето, когато тя се утвърждава като авторитетен учител и търсен педагог с подчертан афинитет към Франция и френската култура, без обаче да губи усещането си към националното и връзката с родната действителност. Милка Петрова-Коралова познава отлично не само българската юношеска аудитория, но има и преки наблюдения върху френската подрастваща младеж и литературните им предпочитания, което силно оформя творческия ѝ профил в областта на българската лингводидактика. Отличава се с изключителен усет към френската фраза и нюансираното ѝ транспониране в български контекст, като в същото време блестящо формулира полезни съвети към изучаващите този сложен и труден език за избягване на интерференните влияния, придружени от изчерпателни и недосадни коментари.

Другият автор на този „Учебник по френски език“ е известният поет, журналист и преводач Лъчезар Станчев (1908 – 1992). Завършва романска филология с профил френски език и литература в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през 1937 година. Веднага след това заминава на специализация по френска литература в Париж (1937 – 1939), където сътрудничи на проф. Леон Болийо (1876 – 1965) в престижното Национално училище за живи източни езици. Съредактор и издател е с брат си Емил Коралов (1906 – 1986) на седмичния илюстриран вестник за деца и юноши „Весела

дружина“ (1933 – 1948). След края на Втората световна война Лъчезар Станчев става основател и главен редактор на култовото списание „Славейче“ (1957 – 1967), сп. „Чавдарче“ (1946 – 1948) и сп. „Дружинка“ (1948 – 1949). Утвърждава се като автор на „весели стихове, гатанки, въртележки, верижки, приказки, броилки“ и др. Този особен профил на двамата български творци франкофони им позволява да създадат един нестандартен учебник по френски за първоначално усвояване основите на този европейски език. За съжаление, не е запазена документацията по обявяване и спечелване на конкурса, организиран от българското Министерство на народното просвещение, която би хвърлила допълнителна светлина около съставянето на учебника и рецензираните му силни страни, както и за оспорваната конкуренция в тази област. Известно е само, че Службата за учебници и учебни помагала одобрява изданието под № 25, като дори липсва задължителният текст с „дозволенията на цензурата“. Новият френски учебник съдържа 72 страници, върху които е разположен предвиденият за овладяване материал, а така също и учебен речник. Липсва методическо ръководство, но отделните урочни единици са ясно структурирани и това позволява да се реконструира методическият замисъл на авторите. Учебникът е предназначен за начално овладяване на френския език, поради което се започва с френската азбука и правилата за произнасяне на отделните френски фонемни и четене на различните буквосьчетания. След уводния фонетичен курс следва конкретното учебно съдържание, разположено в рамките на 36 урочни единици. Отделните уроци имат ситуационно-тематично ориентирани заглавия без споменаване на граматични явления, тъй като последните са интегрирани във всяка урочна единица. Тематиката е свързана с традиционните ученически занимания от типа “Pierre va à l’école”, “Le maître et l’élève”, “Une leçon de gymnastique”, “En classe”, “Les couleurs”, „Qu’est-ce qu’il y a dans la corbeille”, “Daniel écrit une lettre”, „Leçon de calcul”, като се разширява по отношение на различни ситуационни събития (“A la campagne”, “Pierre et les oiseaux”, “La ville et le village”, “Le chien et le chat”, “à la ferme”, “Les petits voleurs”, “Une visite”, “Alice fait sa toilette”, “Les gros choux”, “Les souliers de Noël”, “Chez le maréchal ferrant”, “A table”, “L’âne Martin et le remède”, “Le pot au lait”, “L’hirondelle”, “Le marchand des balais et le barbier”, “Louis interroge tante Marie”, “Le chameau et le chat”) или лексикално-тематични центрове (“La famille”, “Les sports d’hiver”, “La montre”, “Les saisons”, “Les jours de la semaine”, “Le printemps”, “La marguetite”, “L’été”) и

др. В края на учебника е даден френско-български поурочен тематичен речник, в който непознатата лексика е включена тематично и по реда на появяването си в урочните текстове с обем около 1150 лексикални единици. Отделната урочна структура включва текста за четене с разбиране, чрез който се въвежда новата лексика и контекстно ситуираните граматични явления. Следват въпроси за разбиране на основната информация в текста, чрез които се стимулират учениците към развитие на говорни умения. Броят на въпросите се определя от спецификата на композицията на съответния текст и необходимостта от акцентирание върху определени текстови детайли. Граматиката е разположена в колони, като е богато илюстрирана и снабдена с необходимия коментар на български език за прилагането ѝ в ежедневната школка и реална реч. Интерес предизвикват съпоставителните ремарки по отношение на различията между френския и българския език. Граматичната информация е структурирана адекватно и според заложената от авторите прогресия. Съобразена е с характера на урочните текстове и в определени случаи може да се приеме, че ги допълва. Зоната с граматика е последвана от система, съставена от ограничен по брой упражнения за първоначално затвърждаване на съответното граматично явление. Урочните инструкции се свеждат до: “Mettez l'article défini ou indéfini”, “Remplacez le ~ par ~”, “Conjuguez au mode convenable le verbe en question”, “Comparez d'après le modèle”, “Décrivez le chat et le chien”, “Mettez au pluriel, au futur, à l'impératif, etc.”, “Mettez les verbes à la forme convenable”, “Combien font ~”, “Comptez de ~ à ~”, “Ecrivez en toutes lettres”, като най-многобройни са инструкциите за спрягане на отделни глаголи в съответното време и наклонение. Включени са няколко широко разпространени песни: “La cloche du matin”, “Frère Jacques”, “Les trois poules”, а така също и стихотворението “Le vieux Noël”. Правят впечатление елегантно подбраните текстове, съответстващи на програмата, както и опоектизирането (трансформиране в стихове) на някои диалози. Също така към определени урочни единици по преценка на авторите са добавени и спорадични мини-диалози за обогатяване на уменията за водене на френскоезичен разговор. Учебникът е богато илюстриран в духа на детското вестниче „Весела дружина“, поради което може да се предположи, че става въпрос за един и същ художник. Прави впечатление, че някои от стиховете и голяма част от текстовете са адаптирани или директно са дело на авторите, които показват освен методически качества и френскоезични поетични надарености. Липсват обаче сведения за синергията при работа в екип между двамата автори. Не се знае кой точно какъв тип информация е съставил или подбрал при структурирането и написването на учебника. За съжаление, също така не са открити сред записките на Милка Петрова-Коралова останали ръкописи или бележки върху методическите основи на този учебник по френски език. Независимо от това могат да се направят някои предположения, основани на анализ на творческа-

та ориентация и предпочитания на авторите. Например вкарването в обращение на названия на редица екзотични животни и плодове (le zèbre, la girafe, la baleine, le chameau, le corail, le citron, une orange) става под влиянието на „ски-талката“ Милка Петрова-Коралова. Интерес заслужава и изборът на френски

имена за героите от текстовете на учебника, които според мен също са инспирирани от Коралова: става въпрос за върволицата от френски идентитети, като се започне от малкото котенце Minou, кученцето Médor и кучето пазач César или l'âne Martin, и се стигне до децата ученици Paul, Louis, Jean et Jeanne, Louise, Pierre Dumas, Alice, Henri et Henriette, Robert et son cousin Jacques, Georges et Anne et leur cousine Mariette, Louis et Jules, непослушната Pierrette, Albert, Joseph, Lisette, le petit André, Daniel, Michel, Monsieur Legrand и децата му Bernard et François, la mère Nicole, la mère Angèle, la vieille Marthe, tante Marie, etc. Интересно е, че някои имена, като Paul, Jean, Jeanne, Georges, Pierrette и др., са преведени на български с Павел, Иван, Иванка, Георги, Петранка и т.н. (независимо от побългарените им съответствия Пол, Жан и Жана, Жорж), докато други са оставени както в оригинала – Луи, Луиза, Бернар, Мариета, Ана, Алиса, Лиза, Йосиф, Алберт и др. Включването на непослушковци и любопитковци е запазена марка за Милка Петрова-Коралова и този ракурс внася живост и занимателност във френските текстове и граматични обяснения. Сюжетите са запомнящи се и лесно възпроизводими както на български, така и на френски. Разбира се, не можем да отминем, без да споменем *La Bulgarie* и *La France*, трите цвята на *le drapeau bulgare* и на *le drapeau français*, както и градовете Sofia, Varna, Plovdiv, Pleven, Roussé, etc., без това да бъде досадно натрапчиво. За отбелязване е пълното отсъствие на Германия и германците (*Allemagne et les Allemands*) от учебника по френски независимо от повсеместното им присъствие в българската преса и засилената Гьобелсова пропаганда по онова време. Вероятно работата на авторите е протекла в непрекъснато двустранно сътрудничество, тъй като в композицията на учебника не могат да се открият разночетения и разногласия в изграждането на

единния организъм. Езикът на това учебно помагало се отличава със своята перфектност в познаването на спецификата на френския говор. Приносни са и елегантните формулировки на разграничителните бележки и съвети, които дебютантите следва да спазват и следват в процеса на изучаването на френскоезичната текстуалност, пък било тя скриптуална или вербална. Важно качество на учебника е, че той напълно отговаря на възрастовите особености и очаквания на учениците от трети прогимназиален клас, когато те започват за първи път официално и организирано да изучават този език като чужд. В същото време той е многопластов и интригуващ с отлично подобрените оригинални и адаптирани текстове, съчетани умело със занимателно поднесени дози граматичност и лингвокултурологичност.

Франкофонска елегантност и българска прагматичност – това отличава „Учебник по френски език“ на Милка Петрова-Коралова и Лъчезар Станчев сред книжовната реалност на 40-те години на XX век, а авторите остават в анализите на просветна България като едни носталгично-оптимистични мечтатели в тревожността на своето време.

NOTES / БЕЛЕЖКИ

1. Милка Петрова-Коралова, Лъчезар Станчев. Учебник по френски език за III прогимназиален клас. Съставители: Милка Петрова-Коралова и Лъчезар Станчев. София, Министерство на народното просвещение, печ. Т. Т. Драгиев, 1942, 72 с.
2. Милка Петрова-Коралова, Лъчезар Станчев. Учебник по френски език : За III прогимназиален клас. София.
2. Р. Пашалийска. Слово при откриването на изложбата „Милка Петрова-Коралова, скиталката, дъщеря на света“, София, 23 ноември 2016 г.

THE POETIC FRENCH LANGUAGE TEXTBOOK OF MILKA PETROVA-KORALOVA AND LACHEZAR STANCHEV

✉ **Prof. Dimitar Vesselinov, DSc.**
University of Sofia
Sofia, Bulgaria
E-mail: d_vesselinov@yahoo.fr